

NOTA SOBRE ALGUNS AFRANCESATS GIRONINS (1808 - 1814)

per
Ramon Alberch i Fugueras

Els anys de dominació napoleònica a Catalunya i Girona comportaren l'aparició d'individus que o bé atrets per l'ideari francès, o bé —i són els més nombrosos— per tal de conservar llurs béns, es lliuraren a una franca col·laboració amb les autoritats intruses. En conseqüència, es planteja el problema per deslligar clarament els afrancesats convençuts dels col·laboracionistes ocasionals, ja que l'actuació d'uns i altres esdevé sovint contradictòria i mancada de tota coherència. Optarem en aquesta petita nota per donar notícia dels individus d'un afrancesament notori, deixant de banda la gent que com Narcís de Foixà, Ramon de Manresa (1), Domènec de Valmanya, Francesc de Delàs, etc., tingueren una actitud d'oberta col·laboració amb els francesos, sense, però, fer manifestacions explícites d'afrancesament.

Amb tot, d'entre els afrancesats indubtables, cal destacar per damunt de tots la figura de Tomàs Puig (2) afrancesat-catalanista que ocupà llocs de gran responsabilitat en el govern francès. Carles RAHOLA i Lluís Maria de PUIG fan esment també de dos afrancesats remarcables, Josep Garriga i Josep Antoni Viader, ambdós molt lligats als capitosts francesos que governaren Girona, i gent molt influent en aquesta època.

1. Josep i Domènec Rubireta

De tota manera també hi havia altres afrancesats que en llocs de menys responsabilitats que els que hen esmentat, però d'una importància indubtable, varen recolzar els francesos en tot moment i n'obtingueren avantatjoses recompenses. D'entre aquests cal citar els dos Rubireta (3), l'un anomenat Josep i l'altre Domènec. Malgrat tenir el mateix cognom, sembla que no els unia cap mena de parentiu, alhora que les seves tasques eren molt diferents.

(1) Ramon de Manresa fou batlle i regidor durant la dominació francesa i seguí ocupant càrrecs de confiança després de la vinguda de Ferran VIIè. Una ràpida visió de la seva personalitat i l'expedient de purificació que se li féu, es pot trobar a Ll. M. de Puig **Girona Francesa. 1812-1814**. Girona, Edit. Gòthia, 1976, pp: 78 i 208-210.

(2) Cfr. Ll. M. de Puig, **El pensament polític de Tomàs Puig**, Tesi de Llicenciatura, U.A.B., 1975; i també Carles Rahola **La dominació napoleònica a Girona**. Barcelona, La Revista, pp. 44 i segs.

(3) El nom d'ambdós afrancesats es troba escrit de distintes maneres: Rubireta, Ruvireta, Rubireta i Rovireta. Desconeixem quin dels quatre és el correcte.

Josep Rubireta fou nomenat el 18 de novembre del 1810 per Rouyer de Lametz per a treballar a la direcció de Dominis de la Intendència de Girona (4) i havia d'ocupar-se d'anar a la recerca dels béns dits nacionals que la gent amagava. De bon principi cobrà 80 francs al mes i un tant per cent per cada terreny o casa que descobria, donat que molts gironins fugits es negaven a donar compte dels seus béns per evitar que els francesos els hi segrestessin (5). Posteriorment fou elevat al càrrec d'Administrador de Béns Nacionals dels Cantons Est i Sud-est de Girona i Receptor de Béns Nacionals del Cantó de Girona, feina que realitzà els anys 1812 i 1813.

A l'Arxiu Històric Municipal de Girona hem trobat una lletra de la dona d'en Rubireta i l'expedient de purificació que —donat el seu interès— publiquem en apèndix (6). Com és natural, la muller de J. Rubireta al·lega que el seu espòs agafà càrrecs amb els francesos per tal de poder sobreviure i que per tant calia deixar-lo en llibertat. El jutjat de primera instància de Girona, en canvi, qualifica Rubireta de persona de «perversa conducta», «hombre de mala fé» i diu que, quan el varen portar detingut a Girona a primers del 1814, molta gent cridava contra ell, i la tropa va haver de protegir-lo per evitar-li les ires dels seus conciutadans; esmenten que «manifesto todo el pueblo la satisfaccion que le cavia en ver arrestado a un hombre tan perverso y afrancesado» (7). El més segur és que les dues parts carreguin les tintes, i que el que perdé a Rubireta fou el tipus de feina que realitzà, que amb tota seguretat li valgué l'antipatia de tots els afectats. Cal afegir que Rubireta, com a bon negociant que era, veié en la feina que li oferiren els napoleònics una bona possibilitat de guanyar diners; és, gairebé sens dubte, un afrancesat per raons econòmiques, lluny de qualsevol raonament de tipus ideològic.

(4) A.H.M.G. **Correspondència Francesa 1810**, 18 de novembre.

(5) Josep Rubireta *dugué a terme una tasca pacient i efectiva*, ja que la immensa majoria dels béns segrestats als gironins fugits o ex-patriats foren trobats —i posteriorment llogats— per ell mateix. Per una ullada general del fenomen desamortitzador francès a Girona es pot consultar: R. Alberch i Fugueras, «Notes sobre la desamortització napoleònica a les comarques gironines», a **Revista de Girona**, núm. 80 (1977), pp. 223-235.

(6) A.H.M.G. **Manuel d'Acords 1814**, fols. 9 i 10, 29 d'abril. Vegi's apèndix.

(7) *Ibidem*.

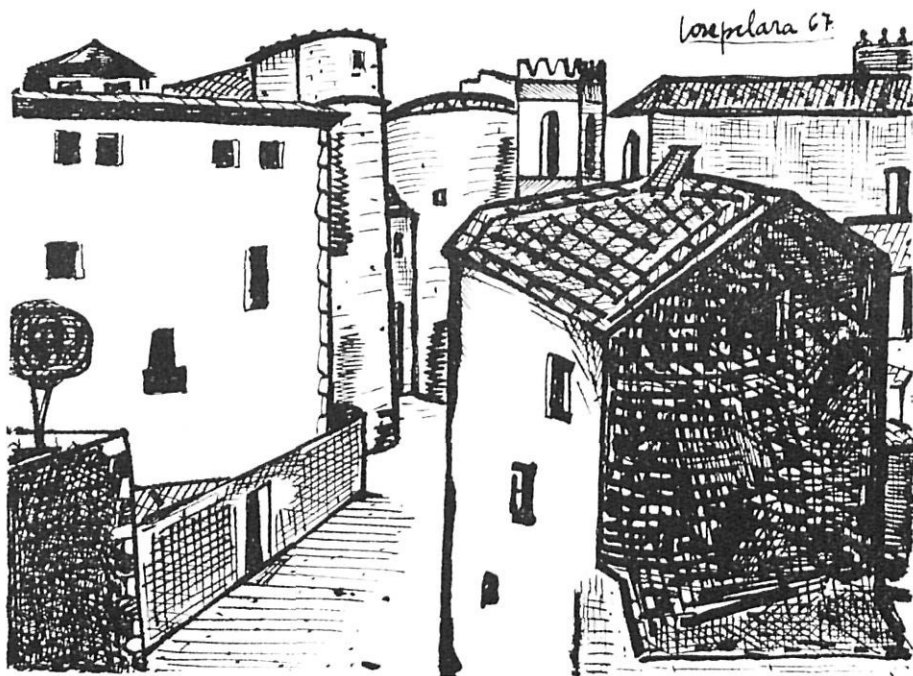
Més difícil constitueix esbrinar els mòbils que induïren Domènec Rubireta —l'altre afrancesat— a col·laborar amb els francesos, ni de quina manera va dur a terme aquesta col·laboració. Dic això pel fet que rep la primera proposta d'honors i càrrecs el 29 de desembre del 1809 a instàncies del Mariscal Augereau des del quarter de Fornells de la Selva. Com és possible que, després de menys de 15 dies d'haver capitulat la ciutat, ja se'l proposés per a càrrecs certament importants? L'única explicació possible és que Rubireta ja devia col·laborar amb els francesos de molt temps abans. Aquest home era «Bachiller en Sagrada Theologia», i les raons que dóna Augereau per a nomenar-lo Ardiaca de Besalú i Canonge i Dignitat de la Catedral de Girona són les següents: «los leales y particulares servicios hechos al Ejército Imperial por Dn. Domingo Rubireta, Bachiller en Sagrada Theologia, y por autoridad del Rey Dn. Josef Napoleon 1.º, Parroco de la Villa de Figueras habiendo sufrido las mas crueles persecuciones por cumplir exemplarmente las obligaciones de su Ministerio Apostolico y cimentando publica y privadamente la Paz, Tranquilidad, y Subordinacion a su Soberano, cuios meritos examinados por Nos, hallamos ser verdaderos y acompañados de las mas brillantes circunstancias que adornan la persona de D. Domingo Rubireta, a cuyo fin le declaramos acreedor a todas las gracias» (8).

D'aquestes paraules s'infereix que D. Rubireta degué realitzar una funció de recolzament a la invasió francesa en aconsellar els seus fidels que es lliuressin sense lluitar als invasors, tot i que desconeixem quines raons els devia donar per a fer-ho. El títol d'Ardiaca de Besalú se li concedia per defunció de Francesc del Castillo i el Canonicat per l'òbit de Josep Barandia. De tota manera, alguna irregularitat devia comportar aquest nomenament quan un home tan il·lustrat com Tomàs Puig aconsellà Augereau de consultar-ho amb el Rei, alludint a un decret publicat al núm. 6 del Suplement de l'«Eco de los Pirineos». Donat que aquest afer ocasionà greu malestar entre l'estament eclesiàstic, el qual es resistia a donar compliment a les ordres d'Augereau, aquest mitjançant el Comissari Regi Garriga envià una nota al Bisbe Ramírez de Arellano, el 10 de gener del 1810, tot dient-li que «dispondrá que en el preciso termino de dos horas despues de recibida la presente» es donés possessió a D. Rubireta dels càrrecs esmentats (9).

(8) A.D.G. Secció C. Lligall 129, núm. 114.

(9) *Ibid.* núm. 112.

A Girona hi actuaren els afrancesats convençuts i també els col.laboracionistes ocasionals.



Ramírez de Arellano, fidel a la seva política de contemporitzar amb els francesos li atorgava l'endemà ambdós càrrecs, acabant amb un expressiu paràgraf que deia «absolviendo «ad cautelam» al mencionado Dn. Domingo Ruvireta de las excomunicaciones, suspensiones e irregularidades en que acaso hubiese incurrido» (10). Això assenyala que segurament Rubireta ja s'havia enfrontat amb els seus superiors altres vegades, encara que en desconeixem els motius.

En un d'aquests enfrontaments Domènec Rubireta «cura párroco de Figueras» es queixà al Corregidor Tomàs Puig que l'Ajuntament no li havia volgut signar el full de cobrament del seu sou, tot i que portava la seva signatura. L'ajuntament de Figueras diu que no li va conèixer la signatura, encara que mostra que no hi havia bones relacions en fer referència a un afer anterior en el qual diu de Rubireta «el modo burlesco con que se expreso en otro asunto» (11). De tota manera Rubireta pel 1812 gaudia dels dos càrrecs esmentats anteriorment, si fem cas d'un estat nominal dels membres de la Catedral de Girona —fet pel mes de juliol— on hi consta l'usdefruit d'un canonicat, alhora que s'assenyala la seva edat: 49 anys (12).

Per acabar, voldria esmentar un informe que l'Ajuntament gironí realitzà el 18 de juliol del 1814, en el qual assenyalava l'actitud dels metges gironins envers els francesos (13). Així diu que Sebastià Bataller, capellà de S.M. fou molt addicte al Govern Francès, encara que es desconeix si arribà a fer el jurament; de l'esmentat Josep A. Viader s'assenyala que fou molt addicte als francesos i que arribà a tenir títol de ciutadà francès; afegeixen que «en el día se halla preso y se le haze sumario». Del metge Narcís Porcalla es diu que «fue requerido por el gobierno intruso a servir en los hospitales con sueldo, y se le conocio algo afecto a los franceses», i de Narcís Germen, Controlador d'hospitals i de la duana de la Jonquera se l'assenyala com a addicte als francesos. De l'únic d'aquests acusats que se'n conservà posterior notícia és d'en Narcís Porcalla, que continuà desenvolupant la seva tasca a Girona en els anys posteriors al 1814, i de Narcís Germen que formava part del Consistori gironí l'any 1830. A la resta de metges, Ignasi Pujadas, Francesc Gelabert, Pau Bellmàs, Ignasi Murtra, Francesc Manca i Pere Planells se'ls qualifica normalment en aquest informe com a «buenos españoles», sigui per no haver treballat amb els francesos o per haver-ho fet amb molta dignitat, limitant-se a complir amb la seva tasca mèdica.

(10) Ibid. núm. 113.

(11) A.C.A. HISENDA. Caixa XLI. Lligall 6.

(12) A.C.A. HISENDA. Caixa XLVI. Lligall 6.

(13) A.H.M.G. **Manual d'Acords 1814**, 18 de juliol, fol. 110. També C. Rahola, op. cit. p. 29, fa una petita regesta d'aquest informe.

APENDIX

Florentina Rovireta demana justificació de la conducta del seu espòs

«en vista del oficio de Dn. Fco. Cavanés, Juez de primera instancia de esta Ciudad, su fecha doce del actual pasando a informe la solicitud de Florentina Rovireta, sobre justificación de la conducta de su Marido, Josef Rovireta, según es de ver de dicho oficio, y solicitud, que dicen así. Dirijo a ese Ayuntamiento el adjunto expediente, formado a instancia de Florentina Rovireta, como Conjunta Persona de su Marido Josef Rovireta, a fin de que V.S. informe lo conveniente, con arreglo a lo providenciado a su continuación. Dios guarde a V.S. muchos años. Gerona, doce abril, Mil ochocientos catorce. Fco. Cavanés. Ayuntamiento Constitucional de esta Ciudad.

M.I.S. Florentina Rovireta, consorte de Jph. Rovireta, Negociante de esta Ciudad, ante V.S. parece, y como mas bien corresponde dice; que su referido Marido, durante la permanencia del Gobierno Intruso, en esta Ciudad, tuvo que obtener algún Empleo por necesidad, y por fuerza, como espera justificarlo: Que los insinuados destinos, y aquella falta de precaución que nace de ciertas apariencias que suelen tener ciertos naturales, de otra parte buenos, le pueden haver irrogado alguna mala opinion en el espíritu de algunos, que no se meten a sondear el fondo de las cosas, pero que el se halla seguro en su interior, y espera no solamente cincerar su conducta, si que aun justificar no menos plenamente todo el bien que ha procurado al publico. Poco antes de salir los franceses de esta ciudad, el Marido de la exponente salio de la misma por diligencias de sus negocios. Continuaba con ellas, quando tuvimos la fortuna de que entrasen las Tropas de nuestro Exército: la Exponente se apresuro a saber su paradero para hacer llegar a su noticia, que no podia regresar en virtud de las ordenes expedidas; La Exponente ha podido entender, el si alguna Persona, se ha presentado a V.S. a instar contra el su Marido, o que alguno practicó diligencias para prenderlo, y desde este lance, no ha sabido de el. Este golpe no puede menos el haverle causado una fuerte y dolorosa sensacion, siendo la Exponente Sabedora de la inocencia, circunstancias y defensas que su Marido tiene. Por lo mismo arde en deseos de que se conosca la verdad, y sea del todo acrisolada, oida y purificada a su conducta, y en consecuencia, por el mucho interes que le cave en este asunto.

A V.S. pide y suplica que admita su comparrecencia en dicho nombre, se digne V.S. disponer lo conveniente en justicia, paraque despues

a su tiempo sean oidas sus justificaciones y reconocida su inocencia, que así lo implora en medio de su lastimosa situación, y en el modo que mejor proceda. Florentina Rovireta».

Expedient de purificació de Josep Rubireta

«Gerona dece abril de mil ochocientos catorce. Formese expediente de Purificacion, a tenor del articulo diez y seis, del Rl. Decreto de veinte y uno septiembre mil ochocientos doce, y pasese al Ayuntamiento de esta Ciudad, paraque a la maior brevedad, y con devolucion, informe a tenor de aquel, y el once Agosto y catorce Noviembre del mismo año, quanto se le ofrezca, y parezca, sobre lo expuesto por este Interesado y fecha, traigase para proveer: lo mando el Sor. Dn. Francisco Cavanés, Alcalde Maior, y Juez de Primera Instancia interino de esta Ciudad, y su partido, de que doy fee. Francisco Cavanés. Pedro Puig, Escrivano.

Y en consideracion, a que el interesado Josef Rovireta, ha observado una perversa conducta durante el tiempo que han permanecido los franceses a esta Ciudad, de modo que desde luego fue empleado por los enemigos, en el Tribunal de Policia, descubriendo los censos y censales que hacian varios de los vecinos de esta Ciudad, y de la Comarca, facilitando otras muchas noticias paraque pudiesen los Enemigos apoderarse de los reditos, todo en grave perjuicio de esta Ciudad, sus vecinos, y comerciantes, con cuio motivo fue desde luego aborrecido de todos los buenos españoles, habiendose manifestado partidario en sumo grado de los mismos franceses.

Que aun antes de sucumvir la Plaza, estaba ya tenido y reputado por hombre de mala fee, buscando siempre medios y pretextos para incomodar a estos pacíficos moradores. Que luego que desaparecieran los Enemigos, temeroso sin duda por sus iniquos procederes fugó de la Ciudad, y que habiendo sido apreendido y conducido a la Carcel publica, manifestó todo el Pueblo la satisfacció que le cavia, en ver arresado a un hombre tan perverso y afrancesado, en terminos que al entrarlo en la Ciudad, lo acompañaba una multitud de gente gritando contra el, y a no haver sido la tropa que lo conducia, quizas con dificultad habria llegado vivo a la Carcel.

Acordaron que se informase al referido Señor Juez de Primera Instancia, expresandole todo quanto se dexa referido, y añadiendo a mas que el Ayuntamiento considera, que el referido Rovireta, no debe permanecer en esta ciudad, Provincia, ni Reino, pues de otro modo, por su intrepidez y genio, y conducta, ocasionaria muchos disgustos».